

його художніх настанов. Специфіка розглянутої епітетної моделі полягає в індивідуально-авторській моделі слововживання. Фактичний матеріал ілюструє розширення лексичного діапазону майстра слова за рахунок використання апозитивних епітетних конструкцій. Філігранна робота над словом, витонченість поетичної думки, притаманні творчій лабораторії Т.Г.Шевченка, забезпечують створення неперевершених художніх образів на основі епітетних конструкцій прикладкового типу.

Література:

1. Азарова Л.Є. Складні слова в українській мові: структура, семантика, концепція „золотої” пропорції. Монографія. – Вінниця, 2000. – 222 с.
2. Ващенко В.С. Мова Т.Шевченка. – Х., 1963. – 161 с.
3. Вербіцька О. Семантика і структура образотворення у поезії Т.Г.Шевченка // Матеріали Тридцять четвертої наукової шевченківської конференції. – Кн.1. – Черкаси: Брама, 2003. – С. 109-118.
4. Грабовецька О. Шевченківський епітет як проблема перекладу (на матеріалі англомовних перекладів поетових творів) // Матеріали Тридцять четвертої наукової шевченківської конференції. – Кн.2. – Черкаси: Брама, 2003. – С.190-198.
5. Гетьман С. Просвітницька основа Шевченкової естетики // Матеріали Тридцять четвертої наукової шевченківської конференції. – Кн.1. – Черкаси: Брама, 2003. – С. 88-96.
6. Єрмоленко С.Я. Фольклор і літературна мова. – К., 1987.
7. Закувала зозуленька: Антологія української народної творчості. – Київ, 1998. – 510 с.
8. Коцюбинська М.Х. Мої обрії: В 2 т. – К., 2004. – Т.1 – 336 с.
9. Кронгауз М.А. Семантика. – М., 2001. – 399 с.
10. Мацько Л.І., Сидоренко О.М., Мацько О.М. Стилїстика української мови. – К.: Вища школа, 2003. – 462 с.
11. Пархонюк Л.М. Функціонально-семантичні особливості апозитивних сполучень загальних іменників у сучасній українській мові // Дослідження з граматичної будови української мови. Зб.наук.праць. – Дніпропетровськ: ДДУ, 1998. – С.42-46.
12. Пономарів О.Д. Стилїстика сучасної української мови: Підручник. – Тернопіль, 2000. – 248 с.
13. Рошко С.М. Структурно-синтаксичні та функціонально-семантичні особливості порівнянь-прикладок в сучасній українській мові // Записки з українського мовознавства. Вип.9. – Одеса: Астропринт, 2000. – С.137-142.
14. Українські народні ліричні пісні / Упор.: М.М.Гордійчук та ін. – К.: Видавництво АН УРСР, 1958.
15. Шевченко Т. Повне збір. творів: В 10 т. – К.: Вид-во АН УРСР, 1951. – Т. 1; 1953 – Т.2.
16. Шевчук О.С. Стилїстичні функції словотворчих засобів // Українське мовознавство: Республіканський міжвідомчий науковий збірник. – К.: Вища школа, 1988. – С.117-124.

Т.В.Шкаровська

АСПЕКТИ ВИВЧЕННЯ ЛЕКСИКИ НАРОДНОГО КАЛЕНДАРЯ СЕРЕДНЬОПОЛІСЬКО-НАДДНІПРЯНСЬКОГО ПОРУБІЖЖЯ

Дослідження діалектної лексики актуальне як з погляду вивчення словникового складу мови в цілому, так і можливості пізнання культури й

історії народу. Евристичну цінність для науки мають свідчення діалектної лексики, оскільки вона пов'язана із власне лінгвістичними галузями науки, історією та вивченням матеріальної і духовної культури українського етносу. В останні десятиліття з'явилося ряд мовознавчих праць, присвячених описові її окремих тематичних і лексико-семантичних груп (М.Никончук, М. Поістогова, Т. Ястрембська, Т. Тищенко, Р. Омельковець, Н. Пашкова, Г. Аркушин та ін.).

Враховуючи значні досягнення в питаннях опису лексики діалектів, все ж можна сказати, що про склад і поширення номінативних одиниць багатьох тематичних груп і діалектних зон інформація відсутня. Це стосується, зокрема, і середньополісько-наддніпрянського порубіжжя, лексичний склад якого не був об'єктом наукового вивчення. І хоч в українській діалектології середньополісько-наддніпрянським говіркам приділено чимало уваги (праці Ф. Жилка, С. Бевзенка, І. Матвіяса, П. Лисенка, Г. Мартинової та ін.), бо вони значною мірою визначили структурну індивідуальність усього південно-східного наріччя, але порубіжна зона окремого опису не мала. Питання механізму формування лексичного складу цих говірок залишається актуальним. Багатство лексики народних говорів, різноманітність мотивів номінації актуалізує дослідження складу, закономірностей системної організації, особливостей функціонування лексики територіально-мовленнєвих утворень.

Лексика народного календаря посідає одне з чільних місць у лексичній структурі українських говорів : вона є важливим джерелом усієї традиційної культури, організує обрядовий цикл, вірування і побутування фольклору , зберігаючи етапи пізнання й вербалізації діалектоносіями позамовної дійсності. В українському мовознавстві ця тематична група лексики (далі ТГЛ) розглядалася у працях В. Карпової, П. Гриценка, Т. Григоренко, І. Бочарової, В. Мойсієнка, В. Конобродської та ін. Народний календар, найбільш вивчений на емпіричному рівні, залишається майже не вивченим із семантичного боку, потребують дослідження закладені у календарі значення, виявлення типів мотиваційних моделей, мотиваційних ознак та їх продуктивність. Отже, дослідження лексики народного календаря говірок середньополісько-наддніпрянського порубіжжя є актуальним.

Мета пропонованого дослідження – дати комплексний опис лексики народного календаря середньополісько-наддніпрянського порубіжжя, географічну характеристику термінології, обрядових та міфологічних явищ назв часових проміжків, свят, їхні етнографічні тлумачення відповідно до локальних і загальнослов'янських традицій. Дослідження народного календаря окремої порубіжної зони дасть уявлення не лише про існування окремих номенів у говірках середньополісько-наддніпрянського суміжжя, а й про стан календарної традиції в її історично-культурному розвитку.

Дослідження складу назв народного календаря середньополісько-наддніпрянського порубіжжя здійснюється на основі фактичного матеріалу, зібраного за спеціальною ,укладеною автором , програмою.

Окремо виділяються такі аспекти дослідження лексики народного календаря, як термінологічний, концептуальний та етнолінгвістичний.

ТГЛ народного календаря у зв'язку із відсутністю окремого дослідження термінології традиційної народної культури насамперед можна розглядати в термінологічному аспекті. Лексеми народного календаря репрезентують термінолексику в межах конкретного термінологічного поля, яке, за О. Реформаторським, має стилістичну нейтральність [10 : 309] та структурно-мовні засоби вираження спеціальних понять народного календаря: обрядових циклів, шанованих днів, назви етнопобутових реалій, народних вірувань тощо. Тому термінологічний аспект вивчення зазначеної лексики постає з практичної потреби лінгвістики вмотивувати терміни традиційної народної культури та встановити їх співвідношення із картиною світу в цілому й мовною картиною світу зокрема, дослідженню якої свої праці присвятили О. Потебня, Б. Уорф, В. Фон Гумбольдт та ін.

Серед термінолексем народного календаря середньополісько-наддніпрянського порубіжжя представлені мовні засоби вираження лексики – обрядові терміни-слова, напр.: *коровай* [шчоб пи^кти коро^ва / при^еноси^ели ¹води з ¹трох кри^ениці / мі^усили / і¹ ње піс^ні до ¹кожного ¹виду //] (Фср.), *Андрея (Гандрея)* – у значенні свята зимового обрядового циклу [ўвечорі ¹хлопці і ді^учата ¹грали Гандр^ея / ку^сали кали^ету / ¹хто ре^готит / ¹того по^маже //] (Глб.), *год* [ў¹тій ¹хаті ¹мат ¹вмерла / то ¹там не^у танці^ували і не^у пи^ели до ^года //]; обрядові терміни – словосполучення: *теплий Олекса* [на ¹теплого О¹лексу ¹ми розту^лали ¹хату та ви^епускали ¹б^ожолі //] (Фср.), *тягати колоду* (у значенні обряду) [на ¹масле^ну ¹як зби^ералас^ь ком^пані^йа / то ко^умус^ь ¹нишком до ^ноги при^евіязували ^дрове^наку і ¹тої ¹в'ів ¹усу ком^пані^йу до^дому і при^его^шча^у //] (Трс.), *Зелені святки* (народна назва Трійці) [на зе^нлені с^ватки ^у ¹хату на^носи^ели ¹тар^зіл^а //] (Щрб.) та немовні засоби, до яких належать графічні символи, що мають сакральний зміст [о^післа ^роже^ства хо^дили ^по ха^тах ^бат^ушка із ^церкво^у та ^клали на ^сті^ну ^благосло^вен^а і ^спа^сін^а в'ід не^чистої ^сили //] (Рщ.) Зі слів респондентів, цей знак був приблизно такий - ЭІЄ.

У межах термінологічного поля побутово-темпоральної термінології лексику народного календаря слід розглядати з позиції моносемічності терміна. На думку В. Даниленка, ця ознака терміна ТГЛ народного календаря носить характер відносної моносемічності [1 :127]. Наприклад, слова, що репрезентують народну термінологію - Водохреща, Покрова, Вознесіння, є моносемічними тільки в межах терміносистеми народного календаря .

Концептуальний аспект вивчення ТГЛ базується на значенні концепта як вербально вираженої інтегральної категорії, яка репрезентує мовну картину світу і несе інформацію про стійкі етноспецифічні асоціативно-культурологічні зв'язки. Тому в дослідженні ТГЛ народного календаря продуктивним є вивчення не окремих номенів, а цілих концептів, об'єднаних певним метатекстом. Наприклад, розглядаючи дні тижня у акціональному (дійовому) і темпоральному (часовому) планах, спостерігається загальне

народне розуміння реалії: в суботу не дозволялося справляти весілля [су^бота удо^ва / не^має 'ий 'пари //] (Пнч.), у останній день тижня не працювали [ў не^ділу х'іба шчо ве^лик'і пи^роги спра^лати //] (Бкл.), в понеділок не починали ніякої справи [не^зачи^енали нічого ў поне^ділок / бо не^пове^де^ц:а//] (Івн.). Лексика народного календаря як концептуальний об'єкт має увиразнені аспекти аналізу – метамовний і контрактивний, де лексеми постають етнокультурними одиницями (Ю. Караулов, Ю. Степанов, В. Жайворонок). У такому аспекті назви днів тижня мають своє тлумачення в окремих групах обрядодій, напр.: [ў Хведорову су^боту хо^дили до 'церкви на поми^енан':а по^мерлих //] (Фср.), [на^проти су^боти д'івич 'вечор / уби^ерали г'ілце з пло^дового 'дере^ва / 'шчоб були пло^довит'і //] (Пнч.), [хату закла^дат' можна 'тілки 'післа 'першої не^ділі 'м'іса^ца / 'йак про^ходе та не^діла / на 'м'ісці хати за^копуйут' стоя^ки / під по^кут':а кла^дут' залізн'і 'грош'і //] (Рщ.), [йак у ско^тини б'ілмо бу^ває / 'так бе^урут' св'іжого ки^рпи^чу од 'той са^мой ско^тини ў 'трапку і 'в'ішайут' у ди^мар'і до 'схода 'сонца ў поне^ділок / до 'трох 'ден б'ілмо про^па^де //] (Бкл.), [ў поне^ділок чолов'іки ў нас ўсі поне^ділкуйут' (дотримуються посту – авт.) / а ў 'посний 'ден то й роботи не^робили //] (Бкл.), [ў се^редо^хресну су^боту на се^редо^хресному 'тижні 'пере^д 'Паскойу пе^чут' хре^ста з 'тіста і 'держат' до 'першого по^сіву / 'потім на полі зако^пайут' на 'штири к'інці / шчоб 'град не^би^у по^сіву //] (Грн.).

Отже, об'єднавши номени народного календаря у знакові поля концептів, співвіднесених із контекстом-джерелом, можна визначити семантико-асоціативні передумови їх використання. Концептуальний аналіз є логічним продовженням семантичного аналізу, у якому функціональний аспект семантичної мотивації характеризує реальні риси денотата і виступає єднальним ланцюжком між сучасним і минулим.

У статті використано етнолінгвістичний аспект дослідження номенів народного календаря, який базується на вивченні духовної та матеріальної культури. У такому аспекті були виконані наукові праці Г. Аркушина, М. Бігусяка, Н. Хобзей, С. Толстої, О. Белової, Ф. Чижевського та ін. Цей аспект розгляду мовних явищ демонструє двобічний зв'язок, коли лексеми на позначення періодів року, народних реалій, служать джерелом для реконструкції елементів культури, а розв'язання лінгвістичних завдань в галузі семасіології, історичної лексикології, фразеології потребує звернення до етнографічного контексту [2 :19], оскільки народна обрядова реальність та її вербальне вираження часто становлять взаємозумовлені ізосемічні одиниці обряду [5 :32]. А. Зеленько доводить, що ігнорування етнографічного елемента неприпустиме при дослідженні лексичної системи, бо призводить до спотворення лексико-семантичної системи мови [3: 98].

Аналіз лексичного матеріалу народного календаря в контексті етнології засвідчує, що в структурі значення багатьох предметних слів визначається етнокультурний компонент .

Джерелом для етнолінгвістичних досліджень ТГЛ народного календаря є не лише опис хрононімів, локативів, реалемних лексем, а й здебільшого дослідження основного масиву стилістично маркованих і немаркованих словесних комплексів, що виявляються в аксіологічному, реалемному, акціональному, агентивному, вокативному, темпоральному планах мовних одиниць, стають вагомим чинником формування етномовних утворень. Із залученням до вивчення лексики народного календаря ментально-мовленнєвих парадигм розширюються можливості для наукового проникнення у сферу мовної свідомості, дослідження мови та етнокультури. Звернення до етнографічного матеріалу дозволяє простежити за вживанням ритуальних словесних формул, обрядових побутових назв, що створюють розгалужену систему мовного матеріалу, закріпленого впродовж століть за певною місцевістю, напр.: вербальна формула обряду крашанкування дає уявлення про обрядову назву частин Великоднього яйця [*тоу'чуц':а йа'йечками ма'лованими / чи но'сок чи 'пуху роз'бит' / тої проз'раїє //*] (Крв.).

Залучення до аналізу невербальних одиниць календарного обряду за принципом ізосемії різнопланових компонентів обрядового тексту часто розкриває мотиви номінації вербальних його одиниць [5:37]. Невербальні одиниці в поховальному обряді репрезентують тему дороги : *хід із дому до кладовища, звичай відчиняти ворота і двері під час виносу тіла покійника* та уможлиблюють з'ясування мотивов номінації таких обрядових назв як *на дорозі, збирається у дорогу*, які означають перехід до світу померлих [*'бачат' / шчо ста'рий ўже / то і 'знайт' / шчо ў до'рогу зби'райец':а*] (Бкл. Бр.п.), [*на до'рогу ўсе поодчи'нати 'треба / і 'двер'і і 'в'ікна //*] (Лк., Глб.).

Поняття про реконструкцію давніх уявлень українців дає система табуйованих дій, заборон чи дозволу в часі, де говіркові елементи середньополісько-наддніпряньського порубіжжя становлять окремі номени народного календаря, напр.: [*'зір'ки і ка'пусту не" 'можна са'жати і 'класти ў че"т'вер / бо по'їїст' 'черв'їа //*] (Мл. В.), [*на мо'лодіку 'можна са'жати ўже 'чере"з 'дніў 'дес'ат' / коли на'стане мо'лодік //*] (Бкл.), [*коли 'ж'інка 'ходить 'груба / то не" 'слід зади'влатис'а / бо 'це страш'нейе і 'шкодит' ди'тин'і //*] (Фср.), [*ў су'хий че"т'вер не" 'сад'ат' гарбу'зи //*] (Івн, Трс.), [*'йак ум'ре 'хтос' ў се"лі / не" 'колут' поро'с'ат' / не" 'сад'ат' 'того 'дн'а кар'топл'у //*] (Лк.), [*не" горо'дит' шта'хету до Возне"сен'їя / бо дош'чу то'ді не"ма / 'нашчо горо'диў шта'хета / не"ма дош'чу 'ўсе 'літо //*] (Фср.), [*до Возне"сен'їя не" закла'дали фун'даме"нта //*] (Фст.), [*ў 'ден' / йа'кий 'випало роже"ст'во / не" 'можна ні'чого почи'нати і ні'коли 'того 'дн'а ў до'рогу не" 'їйдут' //*] (Рщ.), [*коли важ'ка 'ж'інка приї'де пози'чати / не" 'можна да'вати / бо 'миш'і о'дежу погри'зут' / а коли да'си шчо / то 'тре 'слідом 'шчос' 'викинут' / так 'миш'і ні'чого не" за'чеп'лат' / а на ди'тин'і ласто'вин:'а 'буде //*] (Бр. п.); [*коли 'жито кв'ітуче 'зверху / то 'с'їяти 'треба 'м'їж пре"чистими / 'буде*

ўро¹жай //] (Грн.), [п¹аска ш¹іст¹ нед¹іл¹ й¹ак Возне¹сен¹іе / не¹ можна рубати най¹б¹іл¹ш / бо д¹іти мал¹і і ўсе //], [ў че¹т¹вер не¹ можна мас¹тит¹ х¹ати / ш¹чоб ко¹махи не¹ за¹води¹лис¹ //] (Фср.). Причини окремих заборон мають пояснення у культурологічних коментарях, які є частиною етнолінгвістичного аналізу номенів народного календаря. Наприклад, заборона мочити коноплі в травні [ко¹ли ко¹нец¹ ви¹с¹ни / ні¹коли не¹ мо¹чили ко¹нопл¹і //] (Крв.) в народній системі табуйованих дій знаходить пояснення у міфоритуальній системі вірувань як поклоніння Миколаю (Волосу, Власію). Вважалось, якщо виконувати цю роботу на Івана Старопечерника, то Микола, який пов'язаний із земними водами і володіє ними, забере під воду когось із родини, тобто в сім'ї буде утоплений [15 :84]: [ко¹лис¹ у Ми¹колин¹их ў дво¹рі уто¹пив¹с¹ стар¹иш¹ий / то л¹уди ка¹зали / ш¹чо не¹ тре¹ба бу¹ло т¹іпати тих ко¹но¹пел¹ //] (Лк.).

Заборони на прядіння, шитво, ткацтво в певні періоди календарного року в говірках середньополісько-наддніпряньського порубіжжя пов'язують із черв'яками, мишами [й¹ак пере¹д Ганд¹рей¹ами ш¹ити чи на та¹кий праз¹ник / то не¹ можна / бо за¹вод¹ац¹:а чер¹ви чи ми¹ш¹і ст¹очат¹ у¹се ч¹исто //] .(Фст.) Мотивувати таку заборону можна тим, що черв'як в народі асоціюється з образом змії: порушення заборони на шиття може зумовити появу змій [й¹акш¹чо ш¹ити ў не¹по¹лож¹е¹ний час / то можна стат¹ сл¹ітим //] (Брн. п., Мтш., Івн.), сліпота – це прояв зміїної породи, в народі вважається, що змії не мають зору [16 : 176].

Із традиційними міфічними уявленнями народу пов'язані назви фантастичних істот, які в уяві носіїв традиційної духовної культури є обов'язковим елементом народного обрядодійства, напр.: у говірках середньополісько-наддніпряньського порубіжжя із часом вшанування Трійці, Купала пов'язана лексема *русалка* [пі¹сла рус¹алчи¹ного т¹иж¹на зн¹і¹кайт¹ ру¹салки з во¹ди //] (Глб.), [на ру¹салки (русалчин великдень – авт.) поми¹найт¹ по¹мерлих і то¹ді кле¹чал¹на не¹ді¹ла //] (Ост.). Слово 'русалка' наведено у словнику за ред. Б Грінченка, де в окремій словниковій статті подано його фонетичний варіант – *русавка* у значенні 'русалка' [13, 4:88] : русавки полину бояться [6: 276]. У СУМі слово 'русалка' подано зі значенням 'казкова істота в образі гарної дівчини з довгими розпущеними косами і риб'ячим хвостом; водяна німфа' [11, 8:911]. Назва поширена у говірках обстежуваного порубіжжя, найбільш тісний зв'язок лексема виявляє зі словами на позначення померлих або утоплених [чоло¹віка / й¹акш¹чо куп¹най¹ец¹:а на І¹лі / ру¹салки заб¹е¹рут¹ //] (Глб.). Етимологічно слово 'русалка' пов'язане із *rosalia* – назвою римського поганського свята, що відбувалося влітку в період поминання покійних. У зв'язку з цим О. Веселовський писав, що "весняні русалії, головним чином, поминальний обряд" [на ру¹салкин т¹ижде¹н¹ по¹штували по¹к¹ійник¹іў / за¹копували тро¹хи й¹їж¹і ў зем¹лу //] (Бр.п.). Це свідчить про реконструкцію давніх уявлень народу, що і лежить в основі встановлення мотиваційних зв'язків і є частиною етнолінгвістичного дослідження номенів народного календаря.

Етнолінгвістичний аналіз народного календаря, що має давні і не завжди прозорі витоки, вимагає звернення до лінгвістичних та історико-культурологічних коментарів. Наприклад, походження зафіксованої у говірці середньополісько-наддніпрянського порубіжжя назви хатньої роботи «збивати праниками» [*'йак н'ішли ў мо'роз до 'р'ічки / 'збили 'хатн'е 'прани'ками / 'весе'ло йшли / см'і'ялис'а //*] (Фср.) мотивується послідовністю виконання роботи: жінки мочили у воді коноплі і віджимали, «збивали» їх. Очевидно, що назва побутового інвентаря 'праник' походить від слова « прати – 1. Змивати бруд з тканини, одягу» [14, 2 : 865], більш точну мотивацію цього виду роботи дає значення слова «прати -2. розм. Те саме, що бити» [14, 2 : 865]. Отже, 'збивати праниками' у цій говірці означає « прати біля річки, віджимаючи з білизни воду за допомогою неширокої дощечки » [*'праника 'брали на 'в'ідра / а 'йак на 'р'іч':і / то і ста'вали на 'його //*] (Фр.)

Вибір мотиваційної ознаки номінації понять нерідко визначається впливом культурологічних чинників, коріння яких сягає глибини віків. Наприклад, походження назви місяця червень окремі дослідники пояснюють як утворення від слова «черв'» - «черв'як» [4 : 83]. У цю пору люди збирали з садів та городів гусінь. Дослідник Б. Успенський мотивацію назви місяця червня як утворення від слова 'черв'як' пов'язує із давньослов'янським культом Змія – господаря потойбічного світу Іра (Ірію - звідси вирій, як далека земля померлих предків, рай), відображенням Змія на землі є черв'як, тому в період літа, коли на деревах багато гусені, найбільш помітний зв'язок життя зі смертю. Отже, червень, за Б. Успенським, час поминання померлих [16 : 132]. Традиційно у селах середньополісько-наддніпрянської порубіжної зони поминальні тижні припадають на червень і в часі та обрядовій традиції пов'язуються з Трійцею, Зеленою (Клечальною) неділею [*'в'ід 'тройці / 'три 'тижні поми'найут' / на 'кладбища 'ход'ат' //*] (Бкл., Пщ., Сдр., Івн.)

Отже, реконструкція давніх уявлень допомагає встановити мотиваційну основу назв понять народного календаря, доводить важливість включення етнолінгвістичного аспекту в дослідження лексичної структури народного календаря. Акцент, який ставить М. Толстой на важливості своєчасного вивчення функціональних парадигм мови, словесності, культури і свідомості, передбачає залучення засобів усіх рівнів культури, передусім народної [10: 32]. Тому вивчаючи вербальний компонент народного календаря середньополісько-наддніпрянського порубіжжя, необхідно враховувати мовну інформацію про етнореалії, акумульовані народною свідомістю у формах усної народної словесності, що стане подальшим кроком в опрацюванні етнолінгвістичної теорії слова.

У статті подані лише деякі аспекти вивчення лексики народного календаря середньополісько-наддніпрянського порубіжжя, у подальшому дослідженні буде здійснено систематизацію матеріалу, зібраного у суміжній діалектній зоні, виявлено типи мотиваційних моделей, паспортизовано,

інвентаризовано, класифіковано цю ТГЛ на основі лексико-семантичного та дериваційного аналізу.

Список умовних скорочень:

Бкл. – с. Бакали, Білоцерківського
Бр. п. – с. Бране поле, Богуславського
Глб. – с. Глибичка, Білоцерківського
Грн. – с. Гарнишівка, Бердичівського
Івн. – с. Іванівка, Білоцерківського
Крв. – с. Кривошиїнци, Сквирського
Лк. – с. Лука, Таращанського
Мл. В – с. Мала Вільшанка, Білоцерківського
Мтш. – с. Матюші, Білоцерківського
Ост. – с. Острів, Рокитянського
Пнч. – с. Пінчуки, Васильківського
Пщ. – с. Пищики, Білоцерківського
Сд. – с. Сидори, Білоцерківського
Трс. – с. Тарасівка, Білоцерківського
Рщ. – с. Роїще, Чернігівської
Фср. – с. Фесюри, Білоцерківського
Фст. – с. Фастівка, Білоцерківського
Щрб. – с. Щербаки, Білоцерківського

Література:

1. Даниленко В. Кам'яна могила. – К.: Наук. думка, 1986. – 206 с.
2. Этнолингвистический словарь в 5-ти томах / Под ред. Н.И. Толстого. – Москва, 1995. – Т.1 – 584 с.
3. Зеленько А. Лексика перехідних південночернігівських і суміжних говорів: Дис. канд. філол. наук. – Запоріжжя, 1967. – 242 с.
4. Климишин І. Календар природи і людини. – Львів, 1983. – 162 с.
5. Конобродська В. Курсова і дипломна робота з етнолінгвістики. Навчальний посібник. – Житомир: "Полісся", 2003. – 235 с.
6. Номис М. Українські приказки, прислів'я і таке інше / Збірник О.В. Марковича та ін. – К.: Либідь, 1993. – 443 с.
7. Потебня А. О мифическом значении некоторых обрядов и поверий. – М., 1865. – 310 с.
8. Реформаторский А. Введение в языкознание. – М.: Аспект Пресс, 1998. – 536 с.
9. Словник української мови. – К.: Наук. думка, 1970-1980. -Т.1-11.
10. Толстой Н.И. Фрагменты славянского язычества: архаический ритуал-диалог // Славянский и балканский фольклор. Этнолингвистическая общность и типологические параллели. – М.: Наука, 1984. – С. 5-72.
11. Словник української мови: В 11-ти томах. – К.: Наукова думка, 1970-1980. – Т. I- XI.
12. Тлумачний словник української мови в 4-х т. – К.: Аконт, 2006. – Т. 1- 3. – 925 с.
13. Успенский Б.А. Культ Николая на Руси в историко-культурном освещении // Труды по знаковым системам. В.10 т – Тарту, 1978.
14. Успенский Б.А. Филологические разыскания в области славянских древностей // Реликты язычества в восточнославянском культе Николая Мерликийского. – М.: Изд-во Мос. ун-та, 1982. – 248 с.